

Merskumsmesteren Jørgensen

Piber & Tobak lokker nogle hemmeligheder fra pibemageren og -reparatøren Henry Jørgensen, der stadig går og leger med merskum i sit otium.

Jakob Groth

Foto: Jakob Groth og Jens Hammer

Henry Jørgensen er en af de gamle drenge i pibebranchen. Han kan nogle tricks, som ikke mange af de unge, fremadstormende pibemagere kan gøre ham efter. Særlig merskum er han skrap til, og som han siger, så har han jo ikke nogen glæde af sine små hemmeligheder, når han engang har forladt denne verdens piberygere. Lad os se lidt på Jørgensens historie og baggrunden for hans særlige viden. Henry Jørgensen blev udlært tømrer i de vanskelige tider lige før krigen. Et godt borgerligt håndværk har aldrig været af vejen, men for Jørgensen førte det dog desværre til ryg-værk, en særdeles kendt lidelse i dag. Under krigen kom Jørgensen til en trædrejer, via arbejde som låsesmed. Han mente, at det måtte Jørgensen kunne finde ud af. Det kunne han da rigtignok også. Desværre holdt han sig på værkstedet ikke udelukkende til de faste genstande, så heldigvis blev Jørgensen knyttet til den velrenommerede forretning P. O. Pedersen i St. Kongensgade. Her lærte han for alvor piberiet at kende. Det var hovedsageligt spidsreparationer, men også istandsættelse af gamle langpiber og merskumpiber og i det hele taget finere kunstdrejeri. Da grosserer N. C. Ellegård fandt et værksted med maskiner i Tjørnegade, var chancen der for at blive selvstændig. Det gik egentlig meget godt i mange år. Jørgensen og et par ansatte reparerede piber og andre sager for forretninger over hele landet. Men efter ca. 20 år gik den ikke mere. Jørgensen siger selv, at hans arbejdsgivers evner ikke stod mål med hans drejerevner. Jørgensen fandt i nogle år andet arbejde. Blandt andet byggede han nogle huse, han arbejdede på W.Ø. Larsens værksted, Nørdings fabrik og nogle år i kælderen hos Pibe-Dan.

Da Jørgensen lod sig pensionere, fandt han ud af, at han ikke kunne sidde med hænderne i skødet. Han tog reparationerne op igen, og i dag ordner han alle de vanskelige merskums- og langpibereparationer, som stort set ingen andre kan klare, for sidstnævnte firma.

Selv at dreje sine egne merskumpiber lærte Jørgensen engang, da en mand ringede til værkstedet i Tjørnegade og spurgte, om Jørgensen kunne lave merskumpiber. Jørgensen, der aldrig har været bange for at prøve noget nyt, sagde, at det kunne han vel nok lære. Manden havde via særlige forbindelser skaffet sig 11 kasser af bedste tyrkisk merskum. Efter megen eksperimentering frem og tilbage, snusen lidt hist, lidt gode råd fra her, nåede Jørgensen et endog særdeles tilfredsstillende resultat. Mange små detaljer skal være i orden. Jørgensen blev så god, at selveste Andreas Bauer, verdens førende merskumpibefabrik, bad ham om at tage til Wien og arbejde for dem. Også Poul Nielsen, Stanwell, havde bud efter ham, da han på et tidspunkt tænkte på at starte en merskumpibefabrikation. Men Jørgensens møjsommeligt erhvervede evner blev ikke værdsat tilstrækkeligt.

Egentlig er det lidt overflødigt at skrive noget om fremstilling af piber i merskum, for det pragtfulde rygemateriale er ikke til at skaffe. Merskum i den hvide, rigtige kvalitet kommer udelukkende fra Tyrkiet. For nogle år siden fandt tyrkerne ud af, at de selv ville tjene pengene på at producere merskumpiber, frem for bare at levere råmaterialerne til fabrikker i Europa. - En kendt og i og for sig ganske forståelig U-landspolitik. Desværre er ikke alle tyrkiske merskumpiber af bedste håndværksmæssige kvalitet, selvom standarden er forbedret meget de senere år. Til gengæld er prisniveauet også lavere. I enkelte lande (Østrig, USA) er der stadig firmaer, der får lov at importere råmerskum, men ikke i Danmark. Det er dog tilladt turister at tage nogle enkelte stykker med hjem. Jeg havde f.eks. bedt en bekendt, der var på rundrejse i Tyrkiet tage nogle stykker med hjem. Han var af gode grunde ikke kyndig på kvaliteten og blev selvfølgelig snydt. Tre klodser, som kostede 80 kr., var fulde af fejl, »plumrådne« og gaven pibe med skæmmende fejl i.

Ved et pudsigt sammentræf kom Henry Jørgensen i besiddelse af to store, flotte blokke samtidig med at denne artikel blev til. Det er ellers flere år siden sidst. Blokkene var bragt til Danmark på ikke helt legal vis (den eneste måde vi kan få god merskum i Danmark), hvilket selvfølgelig påvirker prisen: Godt 4.000 kr. for ca. 1.700 g. Selvom der måske kan blive 20 piber ud af blokkene, er materialerne i sig selv nok til at gøre priserne pebrede.

I princippet fremstiller Jørgensen en merskumpibe ligesom en håndlavet bruyerepibe, men en række små detaljer adskiller sig. Først saver Henry Jørgensen blokken ud i mindre stykker, der passer til kloen på drejebænken. Kloen er en særlig træklo, der kan spændes meget forsigtigt, så det sarte, bløde materiale ikke tager skade. Med et særligt, hjemmelavet jern drejes hals og hoved. Hemmeligheden her er hele tiden, med korte mellemrum, at fugte merskummet, mens det drejes. Så bliver skæret og spånerne rene og fine. »Som at skære i smør«, siger Jørgensen. Vandet til fugtning skal være destilleret, da jernet i vandet kan give grimme pletter på merskummet overflade. - En af Jørgensens dyrt købte erfaringer. På den anden side må merskummet heller ikke gennemblødes. Så bliver det for blødt og trækker sig sammen. Kammeret bores ikke ud, men

drejes. Jørgensen gør det på den gammeldags facon, som også findes på ældre Bauer-piber og piber fra G. Larsen fra Lillehammer. Kammerets bund må ikke gå længere ned end overkanten af halsen. For, som Jørgensen siger: Så farves merskummet altid der, hvor det er køligst. Jo mindre varme, der kommer fra kammeret til halsen, jo mere farves denne.

Derfor er han også nødt til at »grave« forbindelsen mellem kammeret og røg kanalen ud med et særligt redskab, dog således at der altid kan komme en piberenser igennem til kammeret. Spidsens tap er af ben. Jørgensen køber et godt kødben hos slagteren, skærer det til og drejer det i tynde stænger. I hånden slår han så med stor præcision nogle gevind på tappen, f.eks. 1/4 tomme med 20 gænger pr. tomme. Jørgensen siger, at her nytter det ikke at være grovsmed. »Man må være lind på fingrene«.

Dette tapsystem gør, at tjæren og nikotinen lettere trænger ud i halsen, i modsætning til de østrigske eller tyrkiske piber, der alle har en indsats i halsen, f.eks. af nylon, der delvis isolerer et stykke af halsen fra direkte »sovsekontakt«. Når hovedet er færdigt skal det finpudses omhyggeligt, så der ikke er en ridse tilbage. Hovedet lægges i en smeltet voksblending, så det trækker helt ind i merskummet s fine porer. Ikke bare overfladevokses, som det til tider ses. Voksen har den egenskab, at den ved rygning hærder merskummet, så det sarte materiale ikke bliver så modtageligt for bl.a. fedtede, snavsede fingre. Samtidig giver voksen også en pæn, jævn farvning. Den pæneste farvning opnås dog lettest, hvis man kan holde sine små, nysgerrige fingre fra det fine hovede. Jørgensen medgiver gerne, at hans formsans ikke er til de moderne, kunstneriske piber, som man kender fra de yngre pibemagere. Derfor er Jørgensens modeller oftest den klassiske merskumsfacon, kongresmodellen eller lyren, i forskellige variationer, hvor spidsen er af kunstrav i to dele. Disse kan justeres, så spidsen altid er i vandret position.

At Jørgensens piber ikke er præget af det moderne danske pibedesign gør dog ikke det fjerneste for den lille håndfuld merskumselskere, der får glæde af Jørgensens piber de sjældne gange, han får en klump merskum mellem hænderne.